

Kerteminde
Kommune

LÆRINGSSTRATEGIEN

Styrket læringsammenhæng for alle børn og unge i
Kerteminde Kommune

FORORD

*”Vor viden er et udsigtstårn,
hvorfra vi står og skuer;
vi bygger på det dag for dag,
som myrer bygger tuer”.*
(Vor verden er en tumleplads 2014)

I Kerteminde Kommune sætter vi fokus på børns og unges læring. Vi ved, at den læring, vores børn og unge opnår i løbet af deres tid i dagtilbud og skole, har en afgørende betydning for deres fremtid¹. Derfor har alle professionelle et stort ansvar for at tilrettelægge de bedst mulige rammer for vores børn og unge, således at vi som samlet tilbud og forældrene kan tilbyde de bedste læringsmiljøer. *Samtidigt skal det holdes for øje, at børnene og de unge er medskabere af deres egen læring.*

I Kerteminde Kommune sætter Børne- og Ungepolitikken den overordnede vision for arbejdet med alle vores børn og unge. Læringsstrategien er en præcisering af, hvordan visionen skal omsættes i et læringsperspektiv med afsæt i relevant forskning på området². Læringsstrategien skal således understøtte arbejdet med at styrke de inkluderende læringsmiljøer på børne- og ungeområdet, herved er formålet, at der skabes en styrket læringsammenhæng for alle børn og unge i Kerteminde Kommune.

Vi er optaget af at skabe fundamentet for, at alle børn og unge får mod og appetit på livet, og bliver medborgere, der tager ansvar for egen fremtid og står med et eksamensbevis i hånden efter endt uddannelse.

Det sker via et fokus på tre kompetencemål: *Åbenhed og nysgerrighed, Omhyggelighed og vedholdenhed samt Robusthed og selvkontrol*. Vi har valgt disse tre kompetencemål, da vi arbejder ud fra et videnbaseret fokus og disse kompetencemål er markante fokuspunkter i nyere forskning på børne- og ungeområdet.

De tre kompetencemål er nøje udvalgte, da de er essentielle for, at vi kan skabe et fundament for vores børn og unge i et livslangt lærings perspektiv. Herved kan vores børn og unge fremadrettet gå styrket ind i arbejdet med faglige kvalifikationer såsom tal og bogstaver eller kreativitet og innovation.

---

¹ Bo Vinnerljung "School performance in primary school and psychosocial problems in young adulthood among care leavers from long term foster care". *Children and Youth Services Review*, 33, 2489-2487. (2011).

² Læringsstrategien tager særligt afsæt i forskning af Brenda Taggart, Thomas Nordahl og John Hattie.

LÆRINGSSYN

- **Læring sker gennem en mangfoldighed af processer. Det er derfor altafgørende, at alle professionelle tager ansvar for at skabe de rammer og tiltag, der gør læring synlig og som skaber høj kvalitetsdagtilbud og -skoler.**

Det betyder, at der skal arbejdes med at opstille tydelige læringsmål. Læringsstrategien sætter bl.a. nogle mål for de forskellige faser i børn og unges liv. Ved at indføre klare og synlige mål i det pædagogiske arbejde, er der mulighed for at skabe dialog omkring i hvor høj grad, målene for læring bliver opnået.

Læringsstrategien har tre hovedaktører i arbejdet med børn og unges læring. Disse aktører er: *Forældrene, de professionelle i dagtilbud og de professionelle i skolen*. Når vi skriver de professionelle dækker dette over både de interne, dvs. de medarbejdere, der er ansat i institutionen, men det dækker ligeledes over de eksterne, dvs. de tværfaglige samarbejdspartnere. Vi vil i nedenstående afsnit give et kort rids af, hvorfor det er netop disse tre hovedaktører, der bliver relevante for Læringsstrategien.

Forældrene og arbejdet med læring:

Forældrene spiller en afgørende rolle i forhold til børns og unges læring. Det er vigtigt, at forældrene inddrages, og at man som professionel ligeledes sætter rammer for, hvordan forældrene kan være medvirkende til at understøtte børn og unges læring i hjemmet³. Med vores fokus på læring, sættes der således også fokus på et mere intenst samarbejde med forældrene og deres rolle ift. at arbejde med læring i hjemmet. Fundamentet for vores samarbejde tager sit afsæt i, at barnets og den unges liv netop forbinder de to verdener: institutionen og hjemmet, derfor skal der være en så stærk sammenhæng som muligt. Det er også med afsæt heri, at forældrene spiller en mere central rolle i Læringsstrategien end i traditionelt forældresamarbejde.

Der er overordnet fire byggesten, som er vigtige for, at vi sammen kan opbygge gode læringsmiljøer både i institutionen og i hjemmet. Byggestene er:

- 1) Opbygning af tillid mellem forældre og personale.
- 2) Ressourcefuldt møde med udveksling af viden om barnet.
- 3) Forældres medindflydelse baseret på en forståelse for det pædagogiske arbejde.
- 4) Løbende forventningsafstemning om samarbejdet .

De 0 – 5 årige børn og arbejdet med læring:

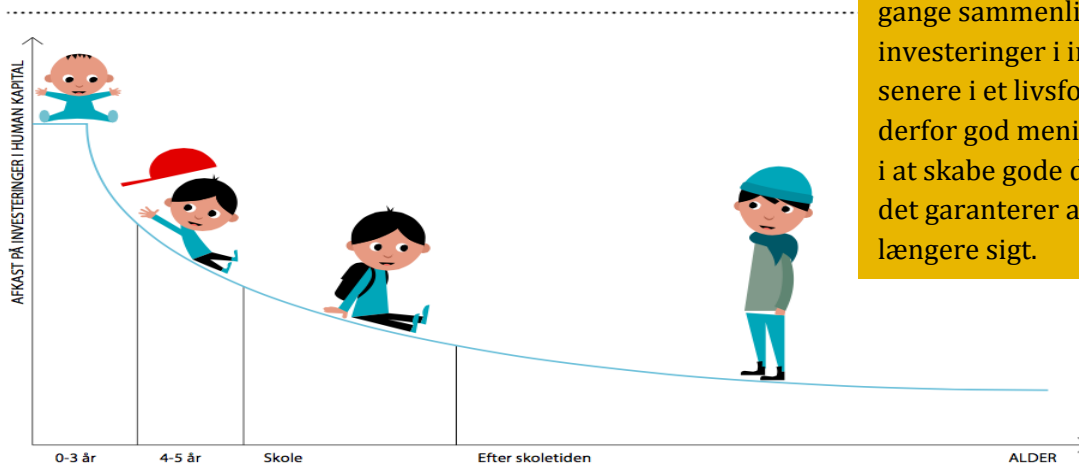
I de seneste år er der kommet et nyt fokus på dagtilbudsområdet. Et fokus, der stiller skarpt på den kæmpe betydning, som dagtilbuddet har for børnenes opvækstvilkår samt deres mulighed for at få en uddannelse. Der stiller dermed skarpt på betydningen af tidlige indsatser. Tidlige indsatser kan være med

---

³ Jf. Brenda Taggart og Thomas Nordahl.

til at sikre et bedre liv for den enkelte, og vil også på sigt medvirke til at skabe en bedre samfundsøkonomi⁴.

Den teoretiske baggrund for denne påstand er forsøgt sammenfattet i en enkelt matematisk formel af den amerikanske økonom James Heckman (jf. Figur 1).

Heckman-kurven påviser, at økonomisk investeringer i human kapital i de tidlige år, tjener sig selv ind mange gange sammenlignet med investeringer i indsatser senere i et livsforløb. Det giver derfor god mening at investere i at skabe gode dagtilbud, fordi det garanterer afkast på længere sigt.

At en investering i de tidlige år er bedre givet ud, hænger sammen med, at læring er en selvforstærkende proces, idet læring resulterer i mere læring. Det betyder, omsat til praksis, at et barn med veludviklede sprogkunderskaber før skolestart vil lære mere i skolen, fordi god sprogforståelse vil lette læreprocessen.

I udarbejdelsen af Læringsstrategien på dagtilbudsområdet har der været følgende pejlemærker:

- * En engageret, støttende og stærk verbal interaktion mellem voksne og børn.
- * Kendskab til og gennemførelse af de pædagogiske læreplaner.
- * Viden om, hvordan børn lærer.
- * Tilbud om voksenfærdigheder til at støtte sproglig og social udvikling.
- * Tilbud om hjælp til forældre i at støtte børns læring og udvikling i hjemmet.

De 6 – 16 årige børn og unge og arbejdet med læring:

Med god grund er der i øjeblikket stort fokus på datainformeret undervisning og ledelse i folkeskolen.

⁴ I Danmark har TrygFondens Børneforskningscenter hvor bl.a. Michael Rosholm professor ved Institut for Økonomi (AU) forsket i betydningen af investering i dagtilbud. Der kan læses mere om dette arbejde på følgende link: <http://www.trygfonden.dk/Projekter/TrygFondens-Boerneforskningscenter>

I skolen ved vi, at data er sammensat af teoretisk viden, forskning, og den store erfaring og viden, der er opbygget hos lærere og pædagoger i praksis.

Vi ved ligeledes, at såvel ledelse som medarbejdere har stor indflydelse på børnenes læring. Både ledelse og medarbejdere i Kerteminde Kommune arbejder anerkendende og med udgangspunkt i styrkebaseret pædagogik, fordi vi ved, at børn opfører sig så godt, som de er i stand til, og at mennesker vokser af succes – ikke af nederlag.

Aktiv deltagelse og læring i inkluderende fællesskaber skaber grundlag for videre uddannelse, et godt arbejdsliv, et godt helbred og fravær af psykiske problemer, kriminalitet og misbrug.

Skolen kan alene ikke skabe de inkluderende fællesskaber. Forældre og det omgivende samfund må og skal hjælpe os med at skabe livsduelige børn og unge, der er i stand til at leve og agere i en kompleks verden.

Læsevejledning:

Læringsstrategien kredser om tre kompetencemål: *Åbenhed og nysgerrighed, Omhyggelighed og vedholdenhed, Robusthed og selvkontrol*. Præsentationen af kompetencemålene er vilkårlig, og kompetencemålene skal dermed ikke læses kronologisk. Det er derimod intentionen, at der aldersmæssigt skal være en kronologi og sammenhæng på tværs af kompetencemålene. Det vil sige, at der er en rød tråd i, hvad det lille barn skal lære frem mod forventningerne til skolebarnet. Det kan derfor anbefales at gå på opdagelse på tværs af kompetencemålene, således der fornemmes en sammenhæng for, hvordan man som faggruppe er forbundet med de andre faggrupper i barnet eller den unges liv.

I Kerteminde Kommune har vi ressourcebørn på både dagtilbuds- og skoleområdet. Det er børn med særlige behov, som kræver ekstra ressourcer i hverdagen. Disse børn er som oftest ikke udviklingsmæssigt alderssvarende, og det vil således ud fra et fagligt perspektiv give visse udfordringer, at stille alderssvarende krav. Læringsstrategien kan stadig bruges ift. disse børn, men det anbefales, at fagpersonalet og forældre arbejder på to niveauer. For det første skal der tages afsæt i barnets udviklingsniveau og arbejdes herudfra. For det andet skal de kompetencemål, der svarer til barnets alder, bruges som pejlemærke.

Afslutningsvis kan det fremhæves, at det er ambitionen, at Læringsstrategien fremadrettet indgår som en naturlig retningsgiver i planlægningen af børn og unges læringsmiljøerne i den pædagogiske praksis – i dagtilbud, skole og i hjemmet.

ÅBENHED OG NYSGERRIGHED - og sproglige kompetencer

Det lille barn kommunikerer med omverdenen gennem mimik, kropssprog og talesprog. Barnet har brug for vedvarende at blive stimuleret inden for den nærmeste udviklingszone gennem nærværende voksne og sproglige aktiviteter.

Sproget spiller ligeledes en afgørende rolle for børnehavebarnet. Det har derfor betydning, at den voksne sætter fokus på sin brug af sproget og understøtter barnet i at gå på opdagelse i sprogets verden.

Skolebarnets medfødte nysgerrighed skal næres og støttes af de voksne omkring barnet. Hvis barnet guides til at stille spørgsmål og undersøge, skabes fundamentet for lysten til ny læring hos barnet.

Mål

Det lille barn bruger det nonverbale og verbale sprog til at gøre sig forståelig og få stillet sin nysgerrighed. Børnehavebarnet er spørgelystent og videbegærligt.

Det 6 – 9 årige skolebarnet har troen på sig selv og tør kaste sig ud i ukendte sammenhænge og læringssituationer.

Det 10 – 12 årige barn forholder sig nysgerrigt og eksperimenterende til omverdenen og til egne læringsstrategier og kompetencer.

Den 13 – 16 årige unge forholder sig eksperimenterende og kritisk til andres valg og holdninger.

Tegn, der fortæller os, at vi har nået vores mål

Det lille barn er nysgerrigt og udviser interesse for sine omgivelserne.

Det lille barn kan genkende sin mor (fra 1 måned)

Det lille barn leger med legetøj og andre legematerialer

Det lille barn begynder at bruge det verbale sprog:

- Barnet pludrer (fra 1 måned).
- Barnet lytter til samtale og pludrer med i samtale (3-10 måneder).
- Barnet forstår simple ord som farvel, mor, far (5-6 måneder).
- Barnet forstår betydningen af få ord som mor, far, barnets navn mv. (8-9 måneder).
- Barnet begynder at sige få ord (omkring 9 måneder).
- Barnet reagerer på korte instruktioner (omkring 2 år).

Børnehavebarnet begynder at have en tidsfornemmelse og taler om begivenheder i datid og fremtid.

Børnehavebarnet udvikler sine sproglige kundskaber på et alderssvarende niveau.

Børnehavebarnet er nysgerrigt, eksperimenterende og leger både med legetøj og andre legematerialer.

Skolebarnet har alderssvarende kognitive funktioner (sprog, hukommelse, opmærksomhed, koncentration mv.)

Skolebarnet når sine faglige mål og kan organisere sit skolearbejde.

Skolebarnet stiller nysgerrige spørgsmål og forholder sig nysgerrigt til andres valg og holdninger.

Skolebarnet tænker løsningsorienteret.

OMHYGGELIGHED OG VEDHOLDENHED - og motoriske kompetencer

Gennem omhyggelighed og vedholdenhed oplever barnet, at det er sjovt at mestre nyt og får dermed støbt selvværd og selvtillid ind i kroppen.

Det lille barn tænker med kroppen: sansning og bevægelse er barnets grundlag for at opnå erkendelse og viden, udvikle følelser og empati samt danne sociale relationer. Gennem støtte fra voksne og gentagelser, lærer barnet at mestre nye færdigheder.

Børnehavebarnet oplever glæden ved at lære og blive dygtigere, ved at de voksne skaber rum og tid til, at barnet kan fordybe sig. Barnet lærer, at omhyggelighed og vedholdenhed er nøgler til verdens låse.

I en verden, hvor blandt andet teknologien tilbyder skolebarnet hurtige løsninger, er det vigtigt, at skolebarnet fortsat lærer vigtigheden af fordybelse, tålmodighed og vedholdenhed som et middel til at opnå læring.

Mål

Det lille barn erfarer, at det giver mening at øve sig og være vedholdende. Barnet bruger krop og sanser til at skabe læring og trivsel.

Børnehavebarnet bliver gradvist selvhjulpent og kan gøre en aktivitet færdig, før en ny påbegyndes.

Det 6 – 9 årige skolebarn kan guides til at finde motivationen og til at fastholde fokus i en given opgave.

Det 10 – 12 årige skolebarn er bevidst om, at vedholdenhed er nødvendigt for at opnå nye færdigheder og kompetencer og at øvelse og tålmodighed kan være midler til at opnå målet.

Den 13 – 16 årige unge kan planlægge, koordinere og udføre en længerevarende opgave.

Tegn, der fortæller os, at vi har nået vores mål

Det lille barn viser glæde ved bevægelse.

Det lille barn kan lege koncentreret på et aldersvarende niveau.

Det lille barnet mestrer fin- og grovmotorik på et aldersvarende niveau.

- Barnet kan selv løfte hovedet og lege med sine fingre (3-4 måneder).
- Barnet kan selv vende sig rundt fra mave til ryg og kan gribe efter genstande (5-6 måneder).
- Barnet kan sidde uden at støtte med hænderne (fra 8 måneder).
- Barnet kan selv komme fra liggende til siddende stilling (fra 9 måneder).
- Barnet kan lave pincetgreb (9 måneder).
- Barnet kan stå alene (11-13 måneder).
- Barnet kan gå uden støtte (12-15 måneder).
- Barnet er begyndt at kunne sparke, kaste og modtage en bold (fra 24 måneder).

Børnehavebarnet bliver mere selvhjulpent og udvikler herved selvtillid og selvværd.

Børnehavebarnet er med til at sætte mål for sin egen udvikling.

Børnehavebarnet kan være fokuseret i dialog i et givet tidsrum.

Skolebarnet kan koncentrere sig i længere tid ad gangen og udviser tålmodighed, når nye færdigheder og kompetencer skal læres.

Skolebarnet udviser initiativ og ansvarlighed i forhold til egne opgaver og tidsfrister – også når de voksne ikke kigger.

Skolebarnet udviser tålmodighed overfor sig selv og andre mennesker.

Skolebarnet deltager i fysiske aktiviteter, organiserede eller uorganiserede, i fritiden.

ROBUSTHED OG SELVKONTROL *- og sociale kompetencer*

Alle har brug for fællesskabet, da det er i fællesskabet, vi lærer. Børn og unge skal både mestre robusthed og selvkontrol for at kunne indgå konstruktivt i fællesskabet.

Det lille barn udvikler robusthed, når barnet mødes af rolige voksne, der kan trøste og guide, så barnet lærer, at verden er et trygt sted og at der er hjælp at hente, når noget er svært. Når barnet bliver mødt og får opfyldt sine grundlæggende behov, bliver det gradvist og i begrænset omfang i stand til at begynde at udsætte sine behov.

Robusthed og selvkontrol er hinandens nødvendighed. Når børnehavebarnet har erfaret, at de grundlæggende behov opfyldes, udvikler det robusthed og kan udsætte egne behov, så der bliver plads til andre.

Skolebarnet skal rustes til at navigere i en kompleks verden, hvor selvkontrol og robusthed er vigtige egenskaber for at lykkes i det sociale samspil. Når skolebarnet udfordres tilpas og møder tilpas modstand, lærer barnet nye kompetencer og forholder sig reflektivt til sig selv, til andre og til læringen.

Mål

Det 0 – 6 måneder gamle barn har en tryk tilknytning til forældrene. Barnet virker harmonisk og trygt. Barnet kan trøstes af få kendte voksne.

Det 7 – 24 måneder gamle barn trives i fremmede omgivelser, når der er kendte voksne til stede. Barnet kan klare små og passende ændringer i hverdagen.

Børnehavebarnet kan indgå i legen og håndtere de udfordringer, som hverdagen byder på, og kan derved selv klare små konflikter. Børnehavebarnet kan stå ved egne holdninger i det små. Børnehavebarnet kan vente på tur i spil og leg samt evner at kunne tabe i spil. Det er en naturlighed, at barnet tør udfordre sig selv.

Det 6 – 9 årige skolebarn kender egne styrker og anerkender andres. Skolebarnet er selvhjulpent og holder selv styr på sine ting. Skolebarnet kan vente på tur. Skolebarnet udviser ansvarlighed og respekt for sig selv og sine omgivelser

Det 10 – 12 årige skolebarn er i stand til at argumentere for egne holdninger og stå ved dem. Skolebarnet tør kaste sig ud i nye ting. Skolebarnet kan planlægge sine handlinger, så krav om lektier og pligter imødekommes. Skolebarnet kan acceptere og anerkende, at andres ideer kan være bedre end egne ideer.

Den 13 – 16 årige unge kan sætte grænser for, hvad den unge vil være med til. Den unge er i stand til at planlægge og organisere sin dag uafhængigt af fysiske og følelsesmæssige behov. Den unge er klar til at påbegynde nye kapitler i livet.

Tegn, der fortæller os, at vi har nået vores mål

Det lille barn søger og evner øjenkontakt.

Det lille barn responderer positivt på forældrenes kontakt.

Det lille barn vil gerne og kan lide at være sammen med andre børn.

Det lille barn reagerer på andre børns følelsesmæssige reaktioner
Det lille barn kan tåle at udsætte behov i et kortere tidsrum.
Det lille barn kan dele legetøj med andre med støtte fra voksne.

Børnehavebarnet kan håndtere små konflikter i fællesskabet og kan klare et nej.
Børnehavebarnet kan give udtryk for egne følelser og humør samt forstå andres.
Børnehavebarnet kan selv klare forskellige mindre gøremål i hverdagen.
Børnehavebarnet kan i det store og lille fælleskab vente til det bliver dets tur.
Børnehavebarnet viser opmærksomhed og er hensynsfuld i sin omgang med andre børn.
Børnehavebarnet kan dele og skiftes til at bruge legetøj.

Skolebarnet er selvstændigt og kan håndtere konflikter hensigtsmæssigt.
Skolebarnet kan håndtere udfordringer og ændringer i et ellers planlagt program.
Skolebarnet udviser forståelse for, hvorfor det skal vente på tur.
Skolebarnet respekterer, følger og deltager i fællesskabet.
Skolebarnet er i stand til at få venner (på sin egen alder) og beholde dem.

Katalog over vores indsatser:

Indsatser, vi skal gøre for at nå vores mål om åbenhed og nysgerrighed

Hvad gør jeg som forælder til det lille barn:

- Deltager i barnets interesse og fortæller barnet, hvad det ser og oplever:
Lader barnet se, røre, lugte, smage og lege med genstanden f.eks. hårbørsten, vaskekluden, eller bladene.
- Sætter ord på de handlinger, jeg eller barnet udfører:
- Bekræfter barnet frem for at irettesætte det.
- Tager det på biblioteket og læser for det.
- Synger og laver rim og remser med barnet dagligt.

Vidste du at...

Tre forhold er især vigtige for barnets vej til skrift og læsning:

- Ordforrådets størrelse
- Opmærksomhed på sproglyd
- Bogstavkendskab

Hvad gør jeg som professionel i det lille barns liv:

- Planlægger og følger op på, hvordan de fysiske rammer, de pædagogiske aktiviteter og hverdagsrutinerne kan understøtte udviklingen af åbenhed og nysgerrighed:
Hvordan kan kompetencerne f.eks. indgå i arbejdet med læreplanstemaerne?
- Er opsøgende på, hvad forskningen siger om barnets sproglige udvikling, og taler med mine kolleger om, hvordan den viden integreres i de pædagogiske aktiviteter.
- Inddrager andre faggrupper og deres viden i de pædagogiske aktiviteter.
- Reagerer i overensstemmelse med barnets emotionelle og nonverbale sprog: *Bruger f.eks. babytegn.*
- Stimulerer barnets medfødte nysgerrighed gennem sproglige aktiviteter:
Bruger sang, rim og remser eller læseleg, dialogisk læsning og højtlesning eller digitale medier.
- Bruger de fysiske rammer til at skabe et inspirerende legemiljø, der pirrer barnets trang til at undersøge sin omverden.
- Guider forældrene til at skabe læringsmiljøer i hjemmet, som stimulerer barnets sproglige udvikling.

Hvad gør jeg som forælder til børnehavebarnet:

- Understøtter og udfordrer barnet i dets interesse
- Læser for barnet og taler om det, vi læser om, hver dag.
- Synger og laver rim og remser med barnet.
- Laver tallege:

Siger f.eks. "Hvor mange gange kan du hoppe på et ben?"

- Leger med sproget og fortæller historier.
- Tager barnet med på biblioteket, og låner bøger med hjem.

Vidste du at...

Barnets sproglige milepæle:

- 0-5 mdr: Barnet kan fra starten percipere lyde og rytmer.
- 5-9 mdr: Lydene begynder at tage form som sproglyde (lyde og konsonanter/også kendt som babbeling) f.eks. Ba ba ba, da da da eller ni ni ni.
- 8-12 mdr: Barnet begynder at variere stavelsessekvenserne og sige sætningsagtigt sludder – de går fra pludren til sludren f.eks. Da de, me ne osv.
- Ca. 12 mdr: Barnet siger de første ord.
- Ca. 18 mdr: Barnet lærer i gennemsnit et nyt ord hver anden time.
- Ca. 18-24 mdr: Barnet begynder at sige to ord i træk. Visse aspekter af syntaksen på plads f.eks. er ordstillingen korrekt i 95% af tilfældene.
- Ca. 24-36 mdr: Barnet begynder at opbygge sætninger med mere end to ord.
- Ca. 2 år: Barnet kender i gennemsnit 50 ord.
- Ca. 3 år: Barnet kender omkring 1000 ord
- Ca. 6 år: Barnet kender ca. 10.000 ord.
- 11 år -> voksen: En voksen kender ca. 40.000 ord.

Hvad gør jeg som professionel i børnehavebarnets liv:

- Planlægger og følger op på, hvordan de fysiske rammer, de pædagogiske aktiviteter og hverdagsrutinerne kan understøtte udviklingen af åbenhed og nysgerrighed:
Hvordan kan kompetencerne f.eks. indgå i arbejdet med læreplanstemaerne?
- Er opsøgende på, hvad forskningen siger om barnets sproglige udvikling og taler om, hvordan den viden integreres i de pædagogiske aktiviteter: Tag f.eks. kontakt til tale- og hørelærere, der er opdateret på viden indenfor sprog.
- Inddrager andre faggrupper og deres viden i de pædagogiske aktiviteter.
- Understøtter eller udfordrer barnet i dets interesser:
Laver f.eks. en forundringskasse med nye og ukendte ting i.
- Leger med tal og bogstaver med barnet:
Bruger f.eks. digitale medier og lade dem indgå i samspillet med børnene.
- Læser med barnet og taler om det, vi læser.
- Digter historier sammen med barnet.
- Tilskynder til gensidig respekt:
Venter f.eks. med at svare. indtil barnet er færdige med at stille sit spørgsmål – også selv om jeg kan gætte, hvad barnet vil spørge om.
- Er til stede i relationen og samtalen med barnet:
Planlægger aktiviteten, så jeg kan blive i rummet under aktiviteten..
- Tilbyder voksenfærdigheder til at støtte barnets sproglige udvikling .

- Guider forældrene til at skabe læringsmiljøer i hjemmet, som stimulerer barnets sproglige udvikling:

Understøtter f.eks. de forældre som ikke kan gå biblioteket ved at have en kasse med biblioteksbøger stående, som forældrene kan låne fra.

Vidste du at...

En 3-årig med forældrene, der har en lang uddannelse, har hørt markant flere ord end et barn med forældre, der har ingen eller en kort uddannelse. Den 9 – 10 åriges faglige udvikling kan henføres til, hvor megen tale, barnet har hørt som 0 – 3 årig. Barnets IQ og sproglige evne afhænger af, hvor meget barnets forældre taler med det.

Hvad gør jeg som forælder til skolebarnet:

- Præsenterer barnet for mangfoldighed:
Taler f.eks. med barnet om de forskellige etniske grupper, der bor i Danmark.
- Er nysgerrig sammen med barnet og undersøger sammen svar på barnets spørgsmål:
Går f.eks. på biblioteket, søger på nettet eller opsøger mennesker, der ved noget om emnet.
- Lader barnet at kede sig:
Barnet får en chance for at aktivere sig selv, når det keder sig tilstrækkeligt.
- Taler med det store barn:
F.eks. kan en dokumentar, en nyhedsudsendelse eller læsning i børneavisen "Kids News" skabe grobund for gode samtaler og debatter om seksuel debut, alkohol, netetik eller generelle samfundsproblematikker.

Hvad gør jeg som professionel i skolebarnets liv:

- Planlægger og følger op på, hvilke pædagogiske og didaktiske metoder, der bedst understøtter læringsprocessen:
Overvejer f.eks. hvilke læringsaktiviteter, der bedst guider barnet til at være nysgerrigt, eksperimenterende og kritisk.
- Er opsøgende på forskning og integrer den viden i læreprocesserne:
Drøfter f.eks. ny viden i det pædagogiske team og drøfter, hvordan teamet i fællesskab kan forberede undervisningsforløb og følge op på dem sammen.
- Inddrager andre faggrupper og deres viden:
F.eks. gavner faglige samarbejder på tværs af dagtilbud og skole mellem børnehaveklasseleder, læsevejledere og sprogvejledere i dagtilbud, der giver større kendskab til hinandens arbejdsmetoder og forventninger til børnenes kompetencer på det sproglige område, barnets læring på sigt.
- Guider barnet, så det bliver nysgerrigt på egen læring og læringsmål.
- Arbejder med at give barnet valgfrihed, når det kan lade sig gøre.
- Er opmærksom på at stille åbne spørgsmål, så alle børn kan opnå succeser i læringsssammenhænge.
- Guider forældrene til at understøtte den læring, der sker i skolen og er tydelig i forventningerne til dem: F.eks. i forbindelse med læsning.

Indsatser, vi skal gøre for at nå vores mål om omhyggelighed og vedholdenhed

Hvad gør jeg som forælder til det 0 – 6 mdr. gamle barn:

- Øver barnet i at ligge på maven hver dag:

Vidste du at...

Maveleje er det bedste udgangspunkt for motorisk udvikling.

- Hjælper barnet til at holde ud lidt længere, end det umiddelbart har lyst til:
Når barnet bliver frustreret, taler jeg f.eks. med det eller distraherer det ved at sætte et spejl eller legetøj op foran barnet.
- Motiverer barnet til at bevæge sig:
Placerer f.eks. barnets legetøj i "frustrationsafstand" fra barnet, så barnet bliver udfordret til at nå legetøjet ved at bevæge sig, og f.eks. rulle eller trille.
- Sørger for, at barnet får søvn nok og spiser sundt, så energien til at koncentrere sig og øve sig er til stede.
- Prioriterer nærvær med barnet og sørger for ro omkring barnet.

Hvad gør jeg som forælder til 7 – 24 mdr. gamle barn:

- Giver barnet ro, tid og plads til at øve sig i at rulle, krybe, kravle og gå
Placerer legetøj i "frustrationsafstand" eller lader det øve sig med at skubbe gå-vognen foran sig.
- Guider barnet og anerkender det, når det frustreres:
Når barnet f.eks. frustreres over, at dukkevogn ikke kan komme videre, så sætter jeg ord på frustrationen: "Det ser svært ud" og find ud af sammen, hvordan dukkevognen kommer fri.
- Lader barnet være med i gøremål i hjemmet og benævner handlingerne for det, vi gør.
- Giver barnet tid til at "kunne" selv:
Lader f.eks. barnet selv tage sutten, putte mad i munden og drikke af koppen selv kravle op i den høje stol, gå ind i vuggestuen, osv.

Hvad gør jeg som professionel i det lille barns liv:

- Planlægger og følger op på, hvordan de fysiske rammer, de pædagogiske aktiviteter og hverdagsrutinerne kan understøtte barnets motoriske udvikling:
Hvordan kan den motoriske udvikling f.eks. kan indgå i arbejdet med læreplanstemaerne?
- Er opsøgende på, hvad forskningen siger om små børns motoriske udvikling, og taler med mine kolleger om, hvordan den viden integreres i de pædagogiske aktiviteter.
- Skaber pædagogiske aktiviteter, som understøtter barnet i de grundlæggende bevægemønstre: krybe, kravle, gå, løbe, hoppe, rulle, kaste, gribe, dreje og balancere.

- Er en rollemodel for barnet og viser det, hvordan ting gøres:
Vasker f.eks. hænder sammen med barnet og deltager i sæbe på, gnubbe, skylle og tørre, evt. understøttet med en "vaskehænder-sang".
- Tumler med barnet og skaber øjeblikke, hvor barnet kan finde ro og mærke sig selv:
Laver f.eks. aktiviteter inspireret af mindfulness eller yoga.
- Udnytter de fysiske rammer, så de pirrer barnets sanser og opfordrer det til bevægelse.
- Tillader og understøtter barnet i at udforske verden gennem bevægelse og i at udfordre egne grænser:
Har barnet f.eks. mod på at kravle op i krybben selv, så lad det gøre det.
- Lader barnet være så selvhjulpent, som barnets udviklingstrin muliggør.
- Stimulerer barnet og motiverer barnet til at udfordre egne grænser.
- Guider og vejleder forældre i at skabe en legekultur i hjemmet, der styrker barnet motoriske udvikling.

Hvad gør jeg som forælder til børnehavebarnet:

- Er nærværende, når jeg er sammen med mit barn:
Nå jeg laver noget sammen med barnet, lægger jeg f.eks. min mobil eller tablet væk.
- Er en god rollemodel ved selv at holde koncentrationen i en aktivitet:
Holder f.eks. bordskik.
- Øver med barnet i at vente på tur:
F.eks. til at have taletid eller prøve gyngen.
- Giver barnet opmuntring i de situationer, hvor barnet er fordybet i en aktivitet i en længere periode.
- Er nysgerrig på, hvordan barnets læring kan understøttes hjemme og spørger pædagogerne, hvis jeg er i tvivl.
- Tilbyder barnet alternativer til at sidde stille i sofaen med fjernsyn eller tablet:
Tager til stranden sammen, eller går ud i haven sammen.
- Lader barnet være med til at handle og giver det små opgaver undervejs:
Siger f.eks. "Kan du finde en pakke smør og to liter mælk?", når vi er ude at handle.

Hvad gør jeg som professionel i børnehavebarnets liv:

- Planlægger og følger op på, hvordan de fysiske rammer, de pædagogiske aktiviteter og hverdagsrutinerne kan bruges til at skabe læringsmiljøer, der både giver barnet mulighed for fordybelse og bevægelse.
- Er opsøgende på, hvad forskningen siger om børns læring og motoriske udvikling, og taler med mine kolleger om, hvordan den viden integreres i de pædagogiske aktiviteter.
- Gør læringen synlig igennem dokumentation og har fokus på barnets læring frem for aktiviteterne.
- Bruger de digitale medier til bevægelseslege:
F.eks. app'en Backwards Cam - Reverse Movie Maker eller lader barnet optage sig selv eller andre børn.
- Er tilstede og fokuserer på en aktivitet.
- Hjælper forældre med at støtte deres børns læring i hjemmet.

Vidste du at...

Læring og fysisk aktivitet hænger sammen: Fysisk aktivitet forbedrer kognition. Fysisk aktivitet kan være et redskab til en positiv udvikling af mentale, emotionelle og sociale processer. Fysisk aktivitet øger dannelsen af stoffer, der kan fremme hjernens udvikling gennem læring og erfaring. Fysisk aktivitet integreret i undervisningen ud over idrætsundervisningen fremmer læring. Læringen fremmes bedst, når den fysiske aktivitet er udfordrende, varieret og indebærer succesoplevelse.

Hvad gør jeg som forælder til skolebørn:

- Hjælper barnet med at lære, at man skal gøre et stykke arbejde færdigt.
- Hjælper mit barn, så det efterhånden lærer at holde orden.
- Giver teenageren ansvar for selvstændige opgaver:
Lader f.eks. teenageren handle eller lave mad selv.
- Er bevidst om, at en opgave indeholder mange delelementer:
Hvis barnet skal bage en kage, er opgaven både at handle og rydde op efterfølgende.
- Bakker op om de opgaver, som skolen stiller barnet. Hvis jeg er i tvivl om, hvorvidt opgaverne er for udfordrende for barnet, kontakter jeg skolen.
- Understøtter barnet i at være fysisk aktiv i fritiden:
Løber en tur sammen eller motiverer det til at melde sig ind i en sportsforening.

Vidste du at...

Indsatserne, Tutoring, Cooperativ Learning og Monitorering af elevudbytte, har i særlig grad en positiv påvirkning af skolebørns læring.

Hvad gør jeg som professionel i skolebarnets liv:

- Planlægger og følger op på, hvilke pædagogiske og didaktiske metoder, der bedst understøtter læreprocessen.
- Er opsøgende på forskning og integrer den viden i læreprocesserne:
Drøfter f.eks. ny viden i det pædagogiske team og drøfter, hvordan teamet i fællesskab kan forberede undervisningsforløb og følge op på dem sammen.
- Inddrager andre faggrupper og deres viden.
- Viser barnet, at øvelse kan føre til bedre resultater.
- Guider forældrene, når hjemmets indsats er vigtig for, at barnet kan være vedholdende.
- Italesætter forventninger om vedholdenhed, når det er nødvendigt.
- Italesætter, synliggør og anerkender barnets progression.
- Guider barnet og hjælper det til at udarbejde strategier, så det lærer at lytte til andre i længere tid:
f.eks. ved morgensamling.
- Bruger læringsmålene som en træning i vedholdenhed og hjælp med at fastholde barnet i læringen.

- Integrerer bevægelse i læreprocessen dels så barnet får pauser og dels så barnets læring fremmes:
Søg f.eks. inspiration på linket
<http://www.uvm.dk/Service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2010/Fysisk-aktivitet-og-motion-i-folkeskolen>

Indsatser, vi skal gøre for at nå vores mål om robusthed og selvkontrol

Vidste du at...

Forudsætningen for, at et barn udvikler sig trygt, sundt og godt er, at barnets grundlæggende behov for kontakt, omsorg, mad søvn, pleje og stimulation opfyldes fra det er spædt.

Hvad gør jeg som forælder til det 0 – 6 måneder gamle barn:

- Opfylder det spæde barns grundlæggende behov for kontakt, omsorg, mad, søvn, pleje og stimulation umiddelbart og kontinuerligt:
- Sætter ord på barnets ønsker og følelser, så barnets føler sig mødt.
- Har øjenkontakt med barnet og er nærværende:
Responderer på barnets lyde, mimik og behov for kontakt.
- Reagerer på og spejler barnets signaler:
Trøster det, når det græder, og smiler til det, når det smiler osv.
- Motiverer barnet til at fortsætte sin leg gennem anerkendelse og deltagelse: *Lægger mig f.eks. sammen med barnet på gulvet og spejl det i legen. Roser og anerkender barnet i legen.*
- Bruger sproget – både det verbale og det nonverbale - til at skabe tryghed med:
Fortæller barnet, hvad jeg gør, når jeg skifter det, giver det tøj på osv.
- Er opmærksom på barnets signaler og afstemmer mig i forhold til dem:
Hvis barnet vender hovedet væk, kan det være tegn på, at det har behov for ro.

Hvad gør jeg som forælder til det 7 – 24 måneders gamle barn:

- Skaber faste ritualer og rutiner i barnets hverdag:
Barnet guides f.eks. til at falde i søvn selv ved hjælp af ro og genkendelige ritualer, selvom barnets umiddelbare behov er at sove ved mor eller far.
- Øver det lidt større barn i regler for samspil med andre mennesker:
F.eks. at vente på tur ved rutsjebanen.
- Lader det lidt større barn være med i gøremål i hjemmet:
Lader barnet hente tallerkener, sine sko osv.
- Lader være med at gøre tingene for det lidt større barn og giver det tid til selv at "kunne" eller opleve frustration, når det ikke kan.

- Er nærværende, når jeg er sammen med barnet:
Jeg lægger f.eks. min telefon væk og taler med mit barn om f.eks. det, vi ser, når vi går tur.

Hvad gør jeg som professionel i det lille barns liv:

- Planlægger og følger op på, hvordan de fysiske rammer, de pædagogiske aktiviteter og hverdagsrutinerne kan understøtte udviklingen af barnets robusthed:
Hvordan kan kompetencen Robusthed f.eks. indgå i arbejdet med læreplanstemaerne?
- Planlægger også, hvordan barnet lærer at regulere sine behov og tolerere et nej.
- Er opsøgende på, hvad forskningen siger om udviklingen af robusthed og selvkontrol hos små børn, og taler med mine kolleger om, hvordan den viden integreres i de pædagogiske aktiviteter.
- Udnytter de fysiske rammer til at skabe "små fællesskaber", hvor barnet har ro til fordybelse.
Overvejer, hvordan de fysiske rum kan spille sammen med pædagogikken.
- Hjælper barnet med at rumme frustration, når noget ikke bliver, som barnet ønsker det:
Siger f.eks. "Jeg kan godt se, at du bliver ked af, at du ikke må tage bilen; Hvad kan du lege med i stedet?"
- Prioriterer kendt personale.
- Sætter ord på barnets behov og træner barnets "ventemuskel" ved at lade barnet vente på tur i forskellige situationer:
F.eks. ved frokosten, hvor maden sendes rundt eller i garderoben, når alle skal hjælpes med overtøj.
- Møder barnet i dets frustration eller gråd.
- Er nærværende og har øjenkontakt i samværet med barnet.
- Inddrager, vejleder og guider forældrene i dannelsen af forældre-barn-relationen.

Vidste du at...

Dit barn gør, hvad du gør, og ikke hvad du siger.

Hvad gør jeg som forælder til børnehavebarnet:

- Opfylder barnets grundlæggende behov for tilstrækkelig søvn, sund kost, kontakt og nærvær.
- Giver barnet opmuntring til at indgå i legeaftaler på kryds og tværs af børnegruppen.
- Er en god rollemodel og støtter op om "den gode tone" og taler ordentligt til og om hinanden.
- Øver at der ventes på tur:
F.eks. ved aftensmaden når familien på skift fortæller, hvad man har lavet i dag.
- Giver barnet ansvaret for småopgaver, og når det mestrer en småopgave, så giver jeg det en ny:
Går f.eks. fra, at barnet skal rydde legoklodserne op til, at det også skal rydde togskinneerne op.
- Dyrker barnets selvstændighed:
Lader det f.eks. selv tage sko og tøj på og øver barnet, der snart skal i skole, i selv at klare toiletbesøg.
- Støtter op om den gode tone og omgangsform i børnehaven:
Hilser f.eks. på både børn og voksne i dagtilbuddet.

Hvad gør jeg som professionel i børnehavebarnets liv:

- Planlægger og følger op på, hvordan de fysiske rammer, de pædagogiske aktiviteter og hverdagsrutinerne kan understøtte udviklingen af barnets robusthed og selvkontrol:
Hvordan kan kompetencen Selvkontrol f.eks. indgå i arbejdet med læreplanstemaerne?
- Tilbyder voksenfærdigheder til at støtte barnets egen konfliktløsning.
- Arrangerer ture ud af huset og gør brug af nærmiljøet.
- Er opsøgende på, hvad forskningen siger om udviklingen af robusthed og selvkontrol, og taler med mine kolleger om, hvordan den viden integreres i de pædagogiske aktiviteter.
- Giver barnet ansvar:
Lader det f.eks. selv tage madpakken i køleskabet og sætte den tilbage igen efter frokost
- Lærer barnet at mestre et nej.
- Lærer barnet at indtage forskellige positioner i gruppen.
- Lærer barnet at tage hensyn, vente på tur og acceptere forskellighed.
- Lærer barnet at forstå andres følelser og humør.
- Har fokus på aktiviteter, som hjælper barnet med at lære at justere og regulere dets krop, således det kan gear op og ned.
- Lader barnet erfare, at det skal tilpasse sig fællesskabet såvel som, at fællesskabet tilpasser sig barnet.
- Guider forældrene i, hvordan de kan styrke barnets robusthed og træne selvkontrol derhjemme.

Hvad gør jeg som forælder til skolebarnet:

- Roser barnet, når det øver sig i svære ting:
Når barnet er ved at give op, er det godt at anspore og f.eks. sige: "Du kan det bare ikke endnu".
- Tror på barnets kompetencer og lader det vokse med større ansvar:
Barnet kan f.eks. som 6-årig selv bære sin taske og kan som lidt ældre selv bruge offentlig transport
- Lader barnet vide, hvornår det skal søge hjælp til større konflikter.
- Lærer barnet at vente på tur:
F.eks. ved at spille spil eller lad barnet vente, når jeg er optaget og hjælper barnet med at vente ved at sige: "Jeg er klar om fem minutter, så hjælper jeg dig"
- Sørger for, at barnet har pligter i hjemmet – og holder fast i, at pligterne skal udføres.
- Skaber en hyggestund med fokus på nærvær og fællesskab, når der skal laves lektier hjemme.

Hvad gør jeg som professionel i skolebarnets liv:

- Planlægger og følger op på, hvilke pædagogiske og didaktiske metoder, der bedst understøtter læreprocessen.
- Er opsøgende på forskning og integrer den viden i læreprocesserne:
Drøfter f.eks. ny viden i det pædagogiske team og drøfter, hvordan teamet i fællesskab har forberede undervisningsforløb og følge op på dem sammen.
- Inddrager andre faggrupper og deres viden.
- Guider barnet i situationer, hvor det lærer at vinde og tabe.
- Hjælper barnet med at navigere i faglige, fysiske og sociale udfordringer.
- Giver barnet opgaver, der kræver ekstra kompetencer i forhold til opgaveløsning.

- Samarbejder med forældrene om, at barnet gradvist sættes fri til et kommende voksenliv.
- Guider barnet, så det lærer at vente på tur:
Brug f.eks. piktogrammer eller Timetimer
- Er tydelig, vedholdende og sørger for en fast struktur:
Lader f.eks. barnet vide, hvornår en aktivitet igangsættes og afsluttes, og hvornår det kan forventes at få pause.
- Understøtter og anerkender, når barnet tager initiativer, der er til gavn for fællesskabet.
- Guider barnet, så det lærer at overholde tidspunkter og aftaler:
Det kan f.eks. være at komme rettidigt ind fra pause eller at aflevere opgaver til tiden.
- Har fokus på aktiviteter som hjælper barnet med at lære at justere og regulere deres krop, således det kan gear op og ned.

Vidste du at...

Øgede lærerkompetencer i klasseledelse giver højere koncentration og bedre læseresultater svarende til et halvt års undervisning